

BYUDJET TASHKILOTLARIDA BYUDJETDAN TASHQARI JAMG'ARMALAR MABLAG'LARI HISOBINI TAKOMILLASHTIRISH

Rixsitillayeva Madinaxon Izzatilla qizi

Toshkent Kimyo Xalqaro Universiteti magistranti

Tel: +998917873555

Email: allayorovamadina55@gmail.com

Annotatsiya: Byudjet ijrosi jarayonida byudjetdan tashqari jamg'armalar mablag'larining shakllanishi ularning hisobini to'g'ri va aniq yuritilishi, kamchiliklar va hatoliklarga yo'l qo'ymaslik muhim hisoblanadi. Bu natijalarga erishish uchun ushbu sohani rivojlantirish, takomillashtirish zarur.

Kalit so'zlar: Byudjet, byudjetdan tashqari jamg'armalar, mablag'lar, natijalar, kamchilik va hatoliklar.

Mamlakatimiz iqtisodiyotining barcha sohalarida amalga oshirilayotgan islohotlar singari byudjet ijrosi tizimida ham qator istiqbolli o'zgarishlar amalga oshirildi. Ya'ni g'aznachilik va uning hududiy bo'limlari orqali byudjet tashkilotlari byudjetdan tashqari mablag'lari bo'yicha belgilangan tartibda kassa xarajatlari amalga oshirilmoqda. Bugungi kunda byudjet tashkilotlarining byudjetdan tashqari barcha mablag'lari g'aznachilik ijrosiga o'tkazilib daromadlar va xarajatlar ijrosi ta'minlanmoqda.

Hozirgi kunda byudjet tashkilotlarida byudjetdan tashqari mablag'lar tushumini kengaytirishga aloxida e'tibor qaratilib ularni xajmi keyingi yillarda oshib bormoqda. Bu esa byudjet tashkilotlarida byudjetdan tashqari mablag'lardan foydalanish amaliyoti oldiga katta vazifalar yuklaydi.

Davlat byudjeti ijrosi tizimida amalga oshirilayotgan islohotlar jarayonida byudjet tashkilotlarida byudjetdan tashqari mablag'lardan foydalanishni takomillashtirishda quyidagi masalalarga e'tibor qaratilishi maqsadga muvofiq, deb hisoblaymiz:

1. Byudjet tashkilotlarining byudjetdan tashqari rivojlantirish jamg'armasi mablag'lari davlat byudjetiga undiriladigan soliqlar va yig'imlarning barcha turlaridan ozod qilinishi, bo'shab qolgan mablag'lar moddiy-texnika va ijtimoiy bazani mustahkamlashga, shuningdek, ularning hodimlarini moddiy rag'batlantirishga maqsadli yo'naltirilishi belgilangan. Lekin byudjet tashkilotlarini byudjetdan tashqari maxsus mablag'lari hisobidan soliqlar va majburiy to'lovlar bo'yicha soliq imtiyozlarini qo'llanilishi va ular hisobidan bo'shab qolgan mablag'larni qaysi maqsadda sarflash muammosi o'z yechimini topmagan. Byudjet tashkilotlarida byudjetdan tashqari mablag'lar hisobiga amalga oshirilgan xarajatlarni manbaalari bo'yicha aniq aks ettirishi uchun mulkiy qiymatliklar va ular bo'yicha fondlar, debitor, kreditor majburiyatlar mablag'lar manbaalari bo'yicha alohida ajratilib ko'rsatilishi maqsadga muvofiq bo'ladi. Bu o'z navbatida byudjet tashkilotlarining byudjetdan tashqari mablag'lari tahlilini amalga oshirishga qulaylik yaratadi.
2. Byudjet tashkilotlarida faoliyat turiga muvofiq mahsulot (ish, xizmat)lar ishlab chiqarish bo'yicha tadbirkorlik faoliyatlari kengaymoqda. Bu xizmat turlari bo'yicha mablag'lar tushumi, xarajatlar bo'yicha uslubiy ta'minot yanada mustahkamlanishi kerak. Bunda, ta'lim xizmatlari turlari bo'yicha xarajatlar tarkibi, rivojlantirish jamg'armasi mablag'lariga kiritiladigan qismi asoslangan holda tashkil etilishi lozim.

Hozirgi kunda byudjet tashkilotlari yuritilayotgan buxgalteriya hisobi xo'jalik tashkilotlari buxgalteriyasidan faqr qilishi bois ushbu sohada talabalarni o'qitishni kengaytirish, mutaxassis kadrlar yetishtirish birinchi navbatdagi masala hisoblanadi. Shu bilan bir qatorda ushbu byudjetdan tashqari mablag'larga doir qonun hujjatlarini ko'rib chiqish, ancha yil oldin qabul qilingan hujjatlarga

o'zgartirish va qo'shimchalar kiritish, zamon talablariga, xalqaro tajribalarga mos keluvchi me'yoriy-huquqiy hujjatlarni ishlab chiqish zarur.

Byudjet tashkilotlarini mablag' bilan ta'minlashga doir 1999 yilda qabul qilinga Vazirlar Mahkamasining "Byudjet tashkilotlarini mablag' bilan ta'minlash tartibini takomillashtirish to'g'risida"gi 414-sonli qarori hozirgi kungacha amaliyotda qo'llanilishi ma'lum. To'g'ri, bu hujjatga shu kungacha o'zgartirishlar, qo'shimchalar kiritilgan shu bilan birga ko'p bndlari o'z kuchini yo'qotgan yoki boshqa me'yoriy-huquqiy hujjatlar tarkibiga o'tkazilgan. Lekin hujjatning asosi o'sha eski holatda va yangi tahrirda qabul qilinmagan.

Bu holat o'z navbatida hujjatning takomillashtirish deb nomlanishiga zid hisoblanadi. Hozirgi kunda ushbu qarorga o'zgartirish va qo'shimchalar kiritish yuzasidan "O'zbekiston Respublikasi normativ-huquqiy hujjatlar loyihalari muhokamasi" internet sahifasida muhokamaga qo'yilgan.

Ushbu muhokamaga asosan, Vazirlar mahkamasining "Byudjet tashkilotlarini mablag' bilan ta'minlash tartibini takomillashtirish to'g'risida" 1999 yil 3 sentabrdagi 414-son qaroriga qo'shimcha kiritish haqida O'zbekiston Respublikasi byudjet mablag'laridan samarali foydalanish maqsadida Vazirlar Mahkamasi shunday qaror qilgan: "Byudjet tashkilotlari tomonidan xodimlarning mehnat intizomini buzganligi uchun O'zbekiston Respublikasi Mehnat kodeksi 181-moddasining birinchi qismi 2-bandiga muvofiq qo'llanilgan jarimalar byudjet tashkilotlarining rivojlantirish jamg'armasini shakllantirish manbai bo'lib hisoblanmaydi hamda jarimalar summasi tegishli byudjet daromadiga o'tkaziladi. Bu ish haqi xarajatlari O'zbekiston Respublikasining Davlat byudjeti mablag'lari hisobidan moliyalashtiriladigan byudjetdan mablag' oluvchilarga ham tadbiiq etiladi"¹

Mehnat kodeksining 181 moddasiga ko'ra hodimga mehnat intizomini buzganlik uchun ish beruvchi qo'llashi mumkin bo'lgan intizomiy jazo choralari belgilab qo'yilgan. Ushbu moddaning 2 bandiga ko'ra hodim mehnat intizomini buzgan taqdirda o'rtacha oyli ish haqqining o'ttiz foizdan ortiq bo'lmagan miqdorda jarima qo'llashi, shu bilan birga ellik foizdan ortiq bo'lmagan miqdorda ham jarima solish mumkunligi belgilangan.

Ma'lumki ta'lim muassasalari o'qitishning to'lov-kontrakt shaklidan tushgan mablag'lar hisobidan hodimlarga oylik maosh to'laydi. To'lov-kontrakt shaklidan tushgan mablag'lar byudjet tashkilotining byudjetdan tashqari jamg'armasi hisoblanadi. Shunga qaramay yuqoridagi qarorda keltirib o'tilgan jarimalar undirilgan taqdirda tashkilotning byudjetdan tashqari jamg'armasiga emas, davlat byudjetga qaytarilishi ta'kidlanmoqda.

Fikrimcha, Vazirlar Mahkamasining ushbu qarori faqat byudjet mablag'lari hisobidan oylik maosh to'laydigan tashkilotlarga tadbiiq etilishi to'g'ri bo'ladi. Byudjetdan tashqari jamg'arma mablag'lari hisobidan oylik maosh to'lovchilarning undirgan jarimalari tashkilotning rivojlantirish jamg'armasiga tushirilishi ancha samarali hisoblanadi.

FOYDALANGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI:

1. "Budjet tashkilotlarini mablag' bilan ta'minlash tartibini takomillashtirish to'g'risida" 1999 yil 3 sentabrdagi 414-son qaroriga qo'shimcha kiritish haqida ID-924. <https://regulation.gov.uz/ru/document/924>

¹ "Budjet tashkilotlarini mablag' bilan ta'minlash tartibini takomillashtirish to'g'risida" 1999 yil 3 sentabrdagi 414-son qaroriga qo'shimcha kiritish haqida ID-924. <https://regulation.gov.uz/ru/document/924>

2. A.J. To`ychiyev, H.G`. Ismoilxo`jayeva “Byudjet tashkilotlarida byudjetdan tashqari jamg`armalar mablag`lari hisobi va nazorati samaradorligini oshirish”. “Xalqaro moliya va hisob” ilmiy elektron jurnali №4-5, avgust-oktyabr, 2018 yil
3. Toshkent moliya instituti “Budjet tashkilotini rivojlantirish jamg`armasi bo`yicha pul mablag`lari harakati to`g`risida”gi 2015-2018 yil hisobot ma`lumotlari asosida shakllantirildi.
4. Toshkent moliya instituti “Budjet tashkilotini rivojlantirish jamg`armasi bo`yicha pul mablag`lari harakati to`g`risida”gi 2015-2018 yil hisobot ma`lumotlari asosida shakllantirildi.